

ÍSALP

ÁRSRIT ÍSLENSKA ALPAKLÚBBSÍNS 1989

Sportklettaklifur

eftir Snævarr Guðmundsson

Lesendur ÍSALP-ársritsins hafa trúlega veitt því athygli að í greinum blaðsins og fréttapistli hafa gráður fylgt í umfjöllunum klifurleida. Einnig hafa í nýlegri ritum sést orð eins og *rauðpunktur* eða *fyrirvaralaust*, sem hljóta að vera framandi í hugum manna. Orðtök þessi, sem og gráður eru mikið notuð í því afsprengi fjallamenskunnar sem kallað er sportklettaklifur (styttn, sportklifur) og er víðast hvar að vaxa að vinsældum. Sportklifur er án efa aðgengilegasta form fjallamenskunnar, enda ekki nauðsynlegt að halda til fjalla til að stunda það. Hamra og berg má víðar finna, á láglendi eða við sjávarmál. Vegna þess, hversu auðvelt er að nálgast markmiðið, hefur ásókn í íþróttina erlendis aukist gífurlega. Í sportklifur þarf ekki há fjöll eða mikinn útbúnað, heldur eru klettur, stundum aðeins nokkrir metrar á hæð, tilvalið viðfangsefni í sjálfu sér.

Í þessari grein er ætlunin að skýra svolítið gang klifursins og þá helst síðfræðina og gráðurnar, en mest ber á því að menn átti sig ekki á tilgangi þeirra.

Fyrir rúnum áratug hefði fáa fjallmenn rennt í grun, út á hvaða braut klettaklifur myndi þróast. Liggur við, að segja megi að nútímaklettaklifur eigi lítið eftir sameiginlegt með fjallamennsku almennt, nema þá grunnhugmyndir síðfræðinnar. Sportklifrið er í raun á hraðri leið með að verða „fjarskyldasti ættingi“ fjallamenskunnar. Harðir sportklifrarar koma heldur ekki

nálægt fjöllum. Spái ég því að eftir tíu til fimmtán ár telji menn sig annað hvort sportklifrara eða fjallgöngumenn. Sumir af þekktustu sportklifurum nútímans, eins og t.d. Frakkarnir Patrick Edlinger og Jean Babbiste Tribout eru síðustu tengiliðir fjallamennsku og sportklifurs. Þeir halda í hina rómantísku tilfinningu sem fjöllin gefa, en báðir stunduðu þeir fjallamennsku í Ölpunum fyrir á ferli sínum. En svo er það komandi kynslóð. Ég hafði stutt kynni af frönskum sportklifrarar nýju kynslóðarinnar við Verdon gljúfrið í Frakklandi, sumarið 1987. Sá hristi höfuðið er minnst var á Chamonix svæðið og sagði: „Það er í Ölpunum, það er allt annað.“

Er greinilegt að annað viðhorf mun ráða ferð komandi kynslóðar. Í harðri samkeppni sportklifursins verður sífellt minni nauðsyn fyrir návist fjallanna og því fer sem fer.

Nærri lætur að líkja sportklifrinu fremur við fimleika eða ballett, en fjallgöngur. Þar er framkvæmd hreyfinga, stærð halda og fjarlægð milli þeirra meginmálið í klifrinu, í stað eðli leiðar upp fjall, rökréttis leiðarvals, tíma og annarra þátta er að fjallgöngum lúta. En með tilkomu sportklifursins hafa geysilegar framfarir orðið í klettaklifri sem aftur hafa haft mikið gildi í þágu fjallamennsku almennt. Nú eru klifrarar sterkari og betur á sig komnir líkamlega en áður. Í Ölpunum eru t.d. langar klifurleiðir, sem áður tók marga daga

að klifra, farnar á fáeinum tímum. Sýnir það augljóslega hversu mikil þróunin hefur orðið.

Grundvallarhugmyndin er þrátt fyrir allt sú sama þó á viðfangsefnunum sé tekið á mismunandi hátt. Framfarirnar má rekja til þess að æ fleiri stunda nú íþróttina, samkeppnin verður harðari, m.a. vegna þess að fjármagn streymir nú hraðar inn í greinina, vegna aukins áhuga fjölmiðla og framleiðenda. Það gefur mönnum færi á að hafa íþróttina að atvinnu. Allt þetta veldur því að erfiðari og erfiðari leiðir eru nú klifnar.

Sportklifur er íþrótt sem allir geta stundað og ég þori næstum að fullyrða að hún sé við hæfi allrar fjölskyldunnar. Klifurleiðirnar þurfa ekki að vera erfiðar til að hafa gaman af þeim. Erlendis, t.d. í Frakklandi hef ég margoft séð ólíklegasta fólk vera að klifra í klettum. Þar minnst ég afa með barnabörn sín og tveggja gamalla kvenna sem saman klifruðu í ofanvað.

Á hinn bóginn er það takmark margra að klifra við efstu mörk eigin getu og þrjótast í gegn um þá múra, sem þarf til að hækka sig um eina gráðu eða brot úr henni. Á það jafnt við um einstaklinginn sem er að bæta sig persónulega, sem og þá allra bestu, sem eru að vikka út mörk þess mögulega.

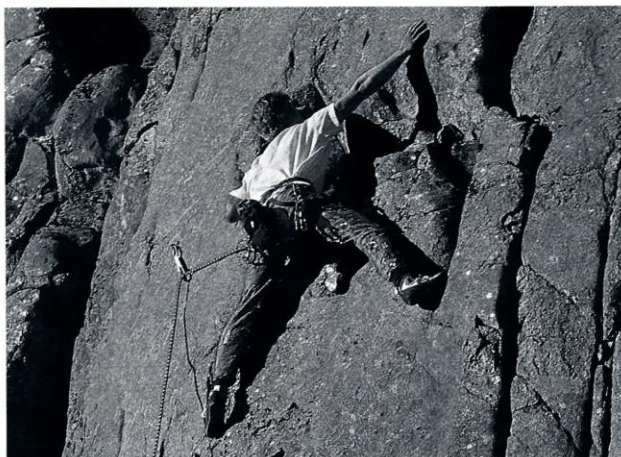
Hjá þeim er tíminn á milli „vertíða“ nýttur í fimleikasölum, á klifurveggjum og í öðrum æfingum, rétt eins og í öllum íþróttgreinum. Afraksturinn er

svo ofurmannlegar klifurleiðir sem hinn venjulegi fjallgöngumaður getur ekki einu sinni byrjað á. Erfiðustu leiðir heimsins eru áhrifamiklar á þann hátt að hreinlega er ómögulegt að trúa því að það sé hægt að klifra þær.

Leið Bretans, Andy Pollitt, Knocking on heavens door (E9 7a), er um 20 metra há, aðeins slútandi, en hand- og fótfestur eru holur eftir bysskúllur! Á stríðsárunum voru skotæfingar í nágrenninu. Leiðin er tryggð með einum fleyg, sem skorðaður er af án hamars, í 10 m hæð. Það þýðir, að sjálfsögðu, að klifrari má alls ekki falla úr leiðinni, ef hann hefur hugsad sér að staldra við á kránni á heimleiðinni.

Leið Þjóðverjans, Wolfgang Gullich, Wall Street (XI-), byggist upp á stökkhreyfingum milli „einsfingra“ hola í berginu. Leiðin er tryggð með þanboltum svo að hún er ekki hættuleg. Aftur á móti er hún svo erfið að engum hefur tekist að endurtaka hana. Þó skal hafa hugfast að allt er þetta í líkingu við grundvallarregluna; fjallgöngumaðurinn tekst á við fjallið, en sportklifrarinn við klettinn. Áhættunni er stjórnað af einstaklingnum. Og hvaða fjallamaður hefur ekki löngun til að takast á við hið óþekktu og auka getu sína.

En þrátt fyrir að viðfangsefnið sé af öðrum toga spennu, er síðfræðin eftir sem áður mikilvæg í sportklifri. Eftirfarandi reglur segja til um með hvaða stíl leið er klifruð (sjá einnig leiðarvísir ÍSALP nr. 21 um Stardal og tímarits ÍSALP nr. 16). Fyrsta reglan byggist að sjálfsögðu á síðfræði klifurs, þ.e. að klifra með eigin getu og stíl. Lína og tryggingar eru einungis öryggistæki til að fyrirbyggja alvarleg föll, ekki til stuðnings eða hjálpar. Klifurstillinn er svo skilgreindur á eftirfarandi hátt:

Ljós. Páll Sveinsson.

FYRIRVARALAUST;

(enska: On-sight) er besti stillinn, þá er leiðin leidd falllaust, án fyrirfram upplýsinga (t.d. um lykilhöld/hreyfingar) eða æfingar í ofanvað, jójóí eða hanghundi.

HVELLUR; (e: Flash) er næstbesti stillinn. Þá er leiðin leidd falllaust án æfingar í ofanvað eða öðru, en upplýsingar um leiðina að öðru leyti til staðar (t.d. hvar lykilhöld/hreyfingar séu).

RAUÐPUNKTUR; (þýska: Rotpunkt) er fyrir falllausa leiðslu á áður æfðri leið, t.d. í ofanvað, jójóí eða hanghundi.

BLEIKPUNKTUR; er fyrir rauðpunktada leiðslu en allar tryggingar eru til staðar, tilbúna með slingum og öðru tilheyrandi.

RAUÐUR HRINGUR; (þ: Rotkreis) er fyrir leiðslu með föllum eða jójóí, en spönnin leidd í einni atrennu.

RAUÐKROSS (þ: Rotkreuz) um ofanvaðsleiðir. Ekki notað hérlendis.

Jójó, kallast þegar klifrari fer niður úr leiðslu til hvíldar og fer svo aftur upp, þá tryggður að ofan og reynir á nýjan leik.

Hanghundur er orðskrípi um það, þegar klifrari hvílir sig í tryggingum eða hangir í þeim til að skoða framhald leiðar.

Raunverulega eru áður taldar skilgreiningar ekki þarfar, fyrr en í erfiðari leiðir (ofar en 5.9/5.10, hérlendis) er komið, því að auðveldari leiðir eru alltaf leiddar með góðum stíl. Hérlendis hafa á allra síðustu árum verið klifnar erfiðar spannar, bæði í Stardal og Valshamri, sem fella verður inn í skilgreiningar þessar. Þannig er hægt að sjá út með hvaða stíl tiltekinn leið var gerð. Erfiðustu klettaklifurleiðirnar eru sjaldnast leiddar með besta stílnum. Það gefur auga leið að klifrarinn þarf ekki að falla nema einu sinni til að eyðileggja möguleika sinn á að klifra leið fyrirvaralaust, eða í hvelli. Og leiðir þessar eru svo erfiðar að ekkert má útaf bregða. Þarf að læra hreyfingar og hreyfingamyntur utan að til að eiga von um að geta klifrað þær.

Hefðin fyrir gráðum leiða er orðin rötgróin. Owen Glyne Jones (1867-1899), sem var einn af frumkvöðlum klettaklifurs í Vatnahéruðum Englands getur þess árið 1897, „að gráðum gæti hjálpað mönnum að ákveða fyrir

Gráðukerfi

England	UIAA Þýskaland	USA Yosemite	Frakkland	Samanburður á sportklifurleiðum miðað við gráðukerfi.		Gráðulýsing
				Stardalur	Valshamar	
Easy	I-II	5.0-5.2	1-2	Brött!		Gráða 1. Auðvelt klifur þar sem hendir eru notaðar til stuðnings. Byrjendur ættu að vera bundnir í línu.
Moderate	III	5.3	3	Auðvelt	Flagan	
Difficult	III+	5.4	3+	Medal	Stíkan Leikvöllurinn Stíkan Upprisan Lísa í Undralandi Skráman	Nátgagníð
Very difficult	IV	5.5	4			
Hard very diffic.	IV+	5.6	4+	Erfitt	Klassísk 5.8 7 up Einhymingur P.S.	Kverkin
Severe	V	5.7	5			
Hard very severe	V+	5.8	5+	Alvarlegt	Hvítur depill Klaufrin Örvænting Rispan Tumbler Gegnumbrot Opera	Falskar vonir Slabbí* Skóreimar*
E1 5a	VI	5.9	6a			
E2 5b	VI+	5.10a	6a+	Sónata (?)	Súmarádrámunur* Haustkul* Hróðurkarlar* Supermax* Góllum*	Gráða 3. (3+) Bratt klifur oft á tíðum, en þó á góðum höldum. Getur krafist nokkurra átaka.
5c	VII	5.10b	6b			
E3 5c	VII	5.10c/d	6b+			
E4 6a	VII+	5.11a/b	6c			
6a	VIII	5.11c	6c+	Örvæntingarfult	Leiðir í Stardal eru eingöngu tryggðar með hnetum.	* boltaðar leiðir
E5 6b	VIII	5.11d	7a			
6c	VIII+	5.12a	7a+	Sónata (?)	Leiðir í Stardal eru eingöngu tryggðar með hnetum.	* boltaðar leiðir
6a	IX	5.12b	7b			
E6 6b	IX	5.12c	7b+	Örvæntingarfult	Leiðir í Stardal eru eingöngu tryggðar með hnetum.	* boltaðar leiðir
6c	IX+	5.12d	7c			
6b		5.13a	7c+	Örvæntingarfult	Leiðir í Stardal eru eingöngu tryggðar með hnetum.	* boltaðar leiðir
E7 6c	X-	5.13b	8a			
7a	X	5.13c	8a+	Örvæntingarfult	Leiðir í Stardal eru eingöngu tryggðar með hnetum.	* boltaðar leiðir
6b	X+	5.13d	8b			
E8 6c	XI	5.14a/b	8b+	Örvæntingarfult	Leiðir í Stardal eru eingöngu tryggðar með hnetum.	* boltaðar leiðir
7a		5.14c	8c			

sig, hvar mörk eigin getu liggja.“ Í þá daga var síðfræði klifurs ekki á háu stigi. Það þótti til dæmis ekki athugasemjulegt að stíga á öxl félagans, er komast þurfti yfir bratt þrep í berginu. En frumgráðuminn fylgdi í kjölfarið; auðvelt, miðlungs, erfitt og alvarlegt. Og þegar tímar liðu skópu menn og þróuðu nákvæmari gráðukerfi, aðlöguðu þau og bættu eftir því hvar í heiminum þeir voru. Tilgangurinn var þó ætíð sá sami, að afmarka erfiðleikana til nákvæmari greiningar á klifurspönnum eða leiðum, svo menn geti nokkurn veginn getið sér til um hvort leið sé þeim fær eður ei. En hvar eru mörkin milli gráða og hvað ákvarðar þau? Eins og sjá má, á meðfylgjandi töflu, eru þau ákvörðuð sem stighækkandi gráða með skýrum mun. Þannig er gráða 3 t.d. tilfinnanlega erfiðari

en gráða 2, en greinilega auðveldari en gráða 4. Gráðan sjálf er miðuð við auðveldasta hátt að yfirvinna vandamálið, sem þýðir aftur á móti að ýmsir þættir eins og útsjónarsemi, líkamleg geta og fleira geta auðveldað uppferðina. Gott dæmi er leiðin Snösín (eða Stutta 5.9, gráða 5.9) í Stardal sem hlotið hefur þann vafasama heiður að vera kölluð auðveldasta/erfiða 5.9 leiðin. Neðri gráður í kvarðanum eru oftast auðmetnar, en eftir því sem leiðir verða erfiðari, koma oft upp vafaatriði sem útkljást ekki fyrr en eftir nokkrar uppferðir. Þá þarf að taka tillit til fjölda lykilhreyfinga, innsetningu trygginga og fleiri þátta. Á þann hátt má að nokkru skilgreina leiðina með einföldu móti þannig að menn viti hvaða áhættu þeir taka.

Þegar farið er klifra leiðir, sem gráðaðar eru 6 (5.9) eða meira, þarf því oft að „vinna“ í þeim og læra þær utan að áður en lagt er í að klifra þær í samfelldum spretti. Og þar kemur ástædan fyrir því hvers vegna stillinn er einnig skilgreindur. Í raun má með vissum sannleiksvotti segja til dæmis, að 5.9 klifrari sé ekki 5.9 klifrari nema að hann geti leitt allar 5.9 leiðir sem um getur án falls eða hvíldar. Aftur á móti getur hann verið þess megnugur að leiða 5.10, jafnvel 5.11 með vinnu í leið, öðlast reynslu og jafnframt hækkað sín persónulegu mörk. Ég vona að lesendur skilji nú aðeins betur út á hvað gráður og skilgreining stíls gengur. En númer eitt, annaðhvort kemstu það eða ekki! Lífið heil.